

JENS PETER ÆGIDIUS: Christian Flor. Pædagogen, politikeren, folkeoplyseren. Odense 1994, 386 s., kr. 250.

I den seneste udgave af Dansk Biografisk Leksikon er Christian Flor (1792-1875) skildret med overskrifterne højskoleforstander og politiker. Højskoleforstander var han kun i to år, og artiklen (af Knud Fabricius) tillægger ikke hans indsats i Den grundlovgivende Rigsforsamling og senere i Rigsrådet nogen større betydning. Alligevel er der tale om en længere artikel, og Flor har sin velerhvervede danmarkshistoriske plads. Han er svær at rumme under en enkelt eller såmænd to overskrifter.

Chr. Flor var arkitekten bag den danske bevægelse i Sønderjylland op til 1848, og det var i høj grad hans fortjeneste, at arkitekturen blev grundtvigsk. Flor trådte ikke eller sjældent frem i første række, men han øvede en betydelig indflydelse på de kræfter, der var i den direkte kamplinie. Han »pustede til ilden«, som han selv formulerer det et sted. Bekendt er det forhold, at han skrev de taler, hvormed den unge Laurids Skau fejrede triumfer – et forhold, der længe var et ømtåleligt emne i dansk sønderjysk historieskrivning.

Det vil være en overdrivelse at påstå, at Jens Peter Ægidius kaster afgørende nyt lys over Flors nationalpolitiske indsats, og man kan også på andre felter, f.eks. det tilsyneladende meget spinkle forhold til læremesteren Grundtvig, opleve, at det meste er velkendt viden. Mere nyt bringer forfatteren om Flor som pædagog og folkeoplyser – uden at fremstillingen dog dokumenterer noget større format. Det er overhovedet et indtryk, der fæstnes i denne bog. Flor var en skikkelse uden stærk profil og fremragende egenskaber, men en mand, der var på rette sted på rette tid, og som besad en vilje til at sætte igang og samarbejde.

Jens Peter Ægidius har skrevet sin bog med en meget stor loyalitet overfor det omfattende, fortrinsvis private, kildemateriale. Fremstillingen er bygget op strengt kronologisk med en afsluttende, lidt farveløs, karakteristik. Men det var måske lidt af virkeligheden om Flor på baggrund af en tid, hvor personlighederne stod i kø.

En redelig og bredt, meget bredt, fortalt skildring af Chr. Flor, men ikke nogen milepæl i sønderjysk historieskrivning.

Claus Bjørn

POUL SKAANING: Den unge Christen Kold som samtiden så ham. Odense Universitetsforlag 1995, 170 s., kr. 250.

Der er en betydelig litteratur om Christen Kold, og i vor tid er – trods indvendingerne – Hanne Engbergs bog fra 1985 hovedværket. Men også hun har, hvad der ikke kan overraske nogen, lagt hovedvægten på den voksne Christen Kold og hans skoleprojekter. Det har også været disse, der har stået i centrum i den grundtvigske historieskrivning om Kold, hvor myterne hurtigt blomstrede. Poul Skaaning er ad en omvej kommet ind på den unge Christen Kold og giver i denne fremstilling en skildring af hans »formative years«, især tiden på Snedsted Seminarium 1834-36. Det er kort fortalt Skaanings tese, at den unge Kold blev »vakt« i lige så høj grad af skolens leder, den senere biskop G. P. Brammer, af

lærerne P. K. Algreen og G. Ph. Pfaff, som af Peter Larsen Skræppenborg, således som Kold selv i sin vennemødetale i 1866 hævdede det. Brammer havde da udviklet sig til en af Grundtvigs modstandere, så den ære skulle han ikke have!

Poul Skaaning viser udmærket, at forbindelsen med Peter Larsen Skræppenborg må være meget tvivlsom, og han sandsynliggør, hvorledes ikke mindst den på dette tidspunkt grundtvigske Brammer og den dybt religiøse Algreen har kunnet sætte den unge Kold i vej, rent åndelig set.

Der er dog et misforhold mellem bogens omfang, selv om det kun er 170 sider, og så bogens hovedbudskab. Vi skal meget langt omkring i Snedsted Seminariums historie og G. P. Brammers liv, før vi når til Christen Kold og Snedsted Seminarium. Det er rent faktisk en artikel, der er pustet op til en hel bog – og det kan undersøgelsen ikke rigtig bære. Der er for mange sider, der er lidt ligegyldige. Ærgerligt nok, for Poul Skaaning har materiale til en 20-30 siders historie, der har sandsynligheden for sig, ligesom han har et godt blik for den grundtvigske historieskrivnings praksis.

Claus Bjørn

OLE HYLDTOFT: Den lysende Gas. Etableringen af det danske gassystem 1800-1890. Systimes teknologihistorie, Herning, Systime, 1994. 252 sider, ill., kr. 180.

Som led i det nordiske forskningsprojekt »Energisystemerne i Norden« har Ole Hyldtoft udsendt en bog om gasværkernes etableringsfase i Danmark. Titlen: »Den lysende Gas« er ganske velvalgt, idet afsætningen af gas i perioden frem til 1890, som bogen dækker, hovedsagelig skete til belysning. Vel begyndte gasværkerne også i slutningen af denne periode at komme ind på markedet for madtilberedning (kogegas) og levering af energi til den mindre industri (gas til gasmotorer), men den største afsætning var gas til belysning. Det er altså gasindustrien, før der fra 1892 optrådte væsentlig konkurrence fra elektriciteten, der behandles i Ole Hyldtofts bog.

Det er en grundig og med en enkelt undtagelse veldokumenteret gennemgang, der gives i bogen. Indledningsvis behandles perioden frem til 1850, hvor man i Danmark er udmærket bekendt med mulighederne for gasbelysning, men hvor den samfundsmæssige udvikling slet ikke var på et niveau, som kunne begrunde indførelse af gasteknologien. Derefter sættes gasteknologien i kapitlet »Gas. Et socioteknisk system« ind i en samfundsmæssig og organisatorisk sammenhæng. I kapitel 3 om »Danske gasværker og deres anlægsingeniører« begynder den egentlige historie, hvor det hurtigt gøres klart, at vel er det en fuldt færdig engelsk teknologi, der importeres til Danmark, men allerede anlægsingeniørerne var i vidt omfang danskere, og de, der i praksis kom til at drive de anlagte gasværker, var praktisk talt udelukkende danskere. Teknologioverførselen bliver altså hurtigt til »et nationalt system« (kap. 4). I kapitel 5 bruges Silkeborg som eksempel for at demonstrere, at det ikke som ofte antaget er indførelsen af gas-gadebelysning, der er den store trækraft for indførelse af gasværker i Danmark. Det er i vid udstrækning de store institutionelle forbru-